

Yeni Emperyalizmin Ekonomisi

Erinç Yeldan, 23 Mart 2005

Yeni Emperyalizmin Ekonomisi, Yeni Hayat Kütüphanesi yayınlarından yayımlanmış yepyeni bir derleme çalışma. **Emine Tahsin** ve **Murat Öztürk** tarafından yayıma hazırlanan bu derleme kitap, 22-24 Ocak 2004'te, Hindistan'da toplanmış bulunan 4. Dünya Sosyal Forumu'nun arefesinde, *Uluslararası Kalkınma İktisatçıları Birliği* (IDEAs) tarafından aynı adla düzenlenen bir uluslararası konferansta sunulan bildirilerden oluşuyor. Merkezi Yeni Delhi'de kurulu olan IDEAs, uluslararası düzeyde kalkınma iktisadı üzerine çalışmalar yürütmekte ve çalışmalarını <http://www.networkideas.org> adresindeki sitede sergilemekte.

IDEAs'ın günümüzün popüler medya yazınında unutturulmaya çalışılan "emperyalizm" kavramını ele aldığı bu konferanstaki bilimsel tebliğlerin Yeni Hayat Kütüphanesi'ndeki genç meslektaşlarımızın değerli çabalarıyla Türk okuruna kazandırılmasının son derece önemli bir katkı içerdiğini düşünüyorum. Küreselleşme ve "yeni" (kolektif) emperyalizm kavramları arasındaki sıkı ilişkileri açıklıkla ortaya döken bu çalışma, günümüz Türkiye'sinde karşılaşılan bir çok sorunun temelinde yatan küresel dinamikleri de gün ışığına çıkarmakta ve küresel ekonominin 21. yüzyıldaki gelişim çizgisi üzerine önemli saptamalar sunmakta.

Bilindiği gibi kapitalizmin "emperyalizm" aşaması klasik analizini **Lenin**'de bulmaktadır. Lenin, 19. yüzyılın sonunda sömürge topraklarının paylaşımının sınırlarına ulaşmış olan kapitalist/emperyalist dünyanın artık kendini sürdürmez noktaya sürüklendiğini vurgulamakta idi. Bu noktada, eldeki sömürgelerden elde edilen iktisadi artı ile beslenen ve sürekli olarak daha çok sömürgeye ihtiyaç duyan sanayileşmiş kapitalist ekonomiler "can çekişmekte" ve emperyalist bir çatışmanın içine sürüklenmekte idiler.

Kapitalizm, 19. yüzyılın sonunda yaşadığı sermaye birikimindeki tıkanıklığı, iki dünya savaşı ve sonrasındaki sosyal devletin genişlemeci politikaları ile aştı. Ancak söz konusu dönemde artık eski sömürgeler birer birer bağımsızlıklarını kazandılar ve emperyalist metropollere sömürgelerden aktarılan artığın aynı koşullarla sürdürülmesi imkansızlaştı. "Yeni"-emperyalizm olgusu işte bu dönemde, eski sömürgelerden elde edilen artıkların gelişmiş kapitalist ülkelere transferine olanak sağlayan yeni dönüşümlerin gerçekleştirilmesi sürecinde ortaya çıktı.

Yeni-emperyalizmin ayırd edici özelliği, 19. yüzyıldaki gibi üretici/sanayi sermayesine değil, finans sermayesinin hükümranlığına dayalı olmasıdır. Günümüzde finans sermayesi, sanayi sermayesinin önüne geçerek tüm dünyayı sürekli bir deflasyonist "istikrar" süreci içine hapsetmektedir. Genişleyici mali politikaların ve sosyal devletin yerini "faiz dışı fazlalar" elde etmekle yükümlü "sorumlu ve etkin" devlet almış, enflasyon hedeflemesinden başka herhangi bir ekonomik sorun ile ilgilenmesinin yasaklandığı "bağımsız" merkez bankaları da daraltıcı maliye politikaları ile bu deflasyonist sürecin başlıca uygulayıcıları haline dönüştürülmüştür.

Günümüzde emperyalist güçler kendi aralarındaki sömürge paylaşımına dayalı çatışmaları *göreceli olarak* çözmüş gözükmektedir. Bunun yerine, üçüncü dünyanın az gelişmiş ülkelerinin, dış ticaretlerinin serbestleştirilmeye zorlanması sonucunda birer ithalat ve ucuz işgücü deposu haline dönüştürülmesi; “özelleştirme” ve “doğrudan yabancı yatırım” fetişleri altında bu ülkelerin kamusal varlıklarına yok pahasına el konulması; ve “bağımsız üst kurullara dayalı denetim ve yönetim” uygulamaları ile ulus-ötesi şirketlerin ve uluslararası finans sermayesinin *doğrudan* denetimi altına sokulmasına dayalı “yeni sömürgeleştirme” biçimleri geliştirilmiştir.

Dolayısıyla, küreselleşmenin yeni-emperyalizm aşamasında gelişmiş kapitalist metropoller, ulus-ötesi şirketler ve uluslararası finans kapital, *bir kolektif güç olarak*, üçüncü dünyanın az gelişmiş ekonomilerini tahakkümü altına alma savaşımı içinde gözükmektedir. **Samir Amin** ve **Prabhat Patnaik** gibi iktisatçılar tarafından “*kolektif emperyalizm*” diye tanımlanan bu sürecin yürütücülüğünü ise Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası üstlenmiş durumdadır.

Dünya Bankası’nın yeni başkanlığı görevi için Irak hareketinin en önemli ideologlarından ABD Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz’in önerilmesi de bu bağlamda değerlendirilmelidir.